

SLOVENSKI UČITELJ.

Glasilo
krščansko mislečih

učiteljev
in vzgojiteljev.

VERI, VZGOJI, POUKU.

Letnik I.

V Ljubljani 15. oktobra 1900.

Št. 20.

O katoliškem šolstvu.

Govoril na II. slovenskem katoliškem shodu prof. dr. Anton Medved.

Naša eminenca! Preuzvišeni, presvitli knezi in škofi! Slavni zbor!
„Vi ste luč sveta!“ S temi vznesenimi besedami je nagovoril
naš Izveličar svoje apostole.

Luč! — Ah, kdo se je ne veseli! Ona ogreva, oživlja, razveseljuje.
Kjer sije luč, tam cvete življenje, — kjer pa luči ni, tam vlada kruta smrt.
Radi tega je vsegamogočni Stvarnik zaklical pred vsem: „Bodi luč!“ Še-le
potem je vstvaril neobsežni vesmir.

Tolik pomen ima luč v vesoljni naravi.

A enak pomen ima tudi v duševnem oziru. Vsaj vemo, da pomeni
luč i prosveto, napredek, kulturo. Kjer se prava, ublažena in ple-
menita prosveta širi, tam se narodi probujajo, krepijo in z orjaško silo po-
segajo v svetovno zgodovino; brez prosvete pa nazadujejo, ginejo, izumirajo.

Kdo torej ne bi po luči prave omike in prosvete hrepenel? Kdo je ne
bi z vsem srcem narodu želel, ako ga istinito ljubi?

Da! Želel posebno dandanes, ko o tej luči vse go-
vori, kose ž njo vse ponaša, koljudstva cenimo edino
po njej!

Se-li ne imenuje sedanji vek „doba razsvitljenja“, „doba
prosvetne luči?“ S tem visoko donečim priimkom se hoče sedanji

vek pred vsemi svojimi predniki ponašati, zroč na nje z nekakim pomilovanjem . . .

Zasluži li tekoča doba ta laskavi priimek? Se-li sme tako nazivati? . . .

Priznajmo: da! V mnogoterem oziru brezdvomno. V marsičem namreč vidimo velikanski napredek. Človeški duh prodira in hiti naprej, neprimerno hitro naprej v vedi in umetnosti, v novih nazorih in v nečuvenih iznajdbah. Kdo bi tajil, da je vstrajna marljivost človeškega duha zasledila umotvore in iznajdbe, o katerih prejšnji časi niti pojma niso imeli. Brzjav, ki v trenutku zemljo obkroži, parni stroji, ki z neverjetno hitrostjo drviijo po kopnem in po morju, neštnevilne električne priprave . . . in tako dalje, so nam dovolj jasni dokazi.

Kaj ne da, — izraz „doba razsvitljenja“ ni brez pomena.

A vprašanje nastane: Od kod ta prosveta sedanjega veka? Od kod je prošnila luč, ki tako žarno obseva delovanje človeškega duha?

Odgovor: iz šole!

Šola je vir današnjemu probujenju; v šoli se je položil temelj novodobni prosveti. Razumimo pa pod besedo „šola“ ves obširni, vendar tesno spojen organizem od priproste ljudske učilnice gôri do gimnazije in realke, akademije in do vseučilišča.

Toda, — od kod so šole? Kdo je pa nje ustanovil?

Na le-to vprašanje odgovorimo, ako se vrnemo k onim besedam Gospodovim, ki se glasé: „Vi ste luč sveta!“

Slavni zbor! Sedaj pa naj dvigne ponos naša srca! Kajti nobena druga vera, nobena druga družba ne more o sebi reči, kar mi katoliški zborovalci smelo in z zadoščenjem o svoji materi, katoliški cerkvi trdimo: Šola v današnjem pomenu, šola sedanjé dobe, je ustanovitev svete katoliške cerkve. Rečem katoliške cerkve! Zakaj ni še bilo drugih veroizpovedanj, ki se tudi krščanska imenujejo, ko je že sv. cerkev šole ustanavljala. (Odobranje.)

Svetovna zgodovina mora pohvalno priznati to neprecenljivo zaslugo sv. cerkve. V tem oziru ni nikdo toliko storil, kakor ravno sv. cerkev, katero s ponosom svojo imenujemo. Ako katoliška cerkev ne bi bila nobene druge zasluge si pridobila, morala bi zgodovina njeno vero najplemenitejšo med vsemi drugimi imenovati že zaradi tega, ker je šolo ustanovila, to velevažno sredstvo za razširjanje prosvete in omike.

Na apostolih temelji in sloni katoliška cerkev, na cerkvi pa temelji novodobna šola!

Vidite torej, kako se uresničujejo Odrešenikove proroške besede: „Vi ste luč sveta!“

Da pa šola, od katoliške cerkve ustanovljena, svoj prvotni in edino pravi namen doseže, mora imeti potrebne lastnosti: Med njimi zavzema prvo mesto lastnost: da je in da ostane šola verska, pri nastoraj katoliška! Ta lastnost ji je tako bistvena, da si dobre šole brez nje niti misliti ne moremo. (Odobranje.)

Zakaj ne?

I. Ker je šola, kakor smo že omenili, last katoliške cerkve.

II. Ker to zahteva njen vzvišeni namen.

Naše slovensko ljudstvo je, hvala Bogu, katoliško ljudstvo. Zato sme tudi po vsej pravici zahtevati, da se njegovi šoli verski, katoliški značaj ohrani. Kdor bi njega omadeževal, kratil bi katoliški cerkvi svete pravice in bi ob enem oviral dosego pravega šolskega namena.

Na to opozorit s tisto resnobo in odločnostjo, ki pristojna tako neizmerno važnemu ter za ves narod merodajnemu predmetu, bodi namen mojim skromnim besedam!

I.

Slavni zbor! Kako tužne so pač bile razmere v Evropi, ko je stopila katoliška cerkev na pozorišče! Okrog sredozemskega morja se je razprostiralo rimsko cesarstvo, ki se je od leta do leta hitreje in globlje pogrezalo v brezno strahovite propalosti. V verskem in nravstvenem oziru je prevladalo toliko gorostasni zmot, da so plemenitejši možje s trdom zrl na ljudstvo ter so obupali nad boljšo bodočnostjo. „Odi profanum vulgus et arceo“, „so-vražim navadno ljudstvo in se ga ogibljem,“ pravi pesnik Horacij. Neukročene strasti, pohot in nezmernost, so tirale milijone v pogin; ljudstvo samo si je kopalo grob.

Kakor grozovit morski naval prihrulo je še vrhu tega znano preseljevanje narodov. V krvavih bojih, med nečloveškim klanjem in požiganjem izginili so zadnji sledovi grško-rimske kulture. Prej cvetoče pokrajine so bile opustošene, stotera mesta razdejana, cele dežele so bile le tužna pogorišča, na katerih so tu in tam proti nebu razvaline štrlele.

A še žalostnejši, kakor pogled po opustošenih krajih, bil je položaj takratnih narodov v kulturnem oziru. Ljudstvo je bilo podivjalo; neprestano ropanje in neštevilni umori so ugonobili v narodih čisto vest; oduševljenje za nravstvenost je bilo vničeno, vsa plemenitost je minula.

V najtužnejših razmerah jela je takrat cerkev delovati. Razširjala je luč sv. vere in ž njo blagodejno omiko. Nikdar se ni tako jasno pokazalo, kakor takrat, da sta si krščanstvo in prava, vsega človeka v dušnem in telesnem obsegu osrečujoča prosveta, neločljivi sestri: procvita prva, procvita i druga; a nasprotno, gine ta, gine i ona! (Klici: Tako je!)

Pogumno je sv. cerkev pričela svoj delokrog. Pokristijanila je po nepopisnih naporih Evropo, ne oziraje se na preobilne žrtve svojih oznanjevalcev, med katerimi so mnogoteri tudi kri za svoje plemenite nazore in uzore prelili. A kakor vero, razširjali so istotako prosveto. Kdo je ohranil dragocene ostanke grško-rimske omike? Katoliški samostani, kojih tihi in vneti prebivalci so proučevali in razširjali klasično slovstvo.

Kdo je seznanil evropske narode z začetnimi nauki prave omike? Niso-li bili to katoliški misijonarji med narodi, obćudovanja vredni apostoli svete vere, a ravno tako vrli pijonirji višje izobraženosti? Povej svet, povej Evropa, si-li imela v prvem razvoju svoje omike v krščanski dobi druge učitelje, kakor

skromne služabnike sv. cerkve! Ali ne vemo, — neovrgljiva resnica svetovne zgodovine nam to priča, — da so bili sv. Patrik na Irlandskem, sv. menih Avguštín na Angleškem, sv. Remigij na Francoskem, sveti Bonifacij na Nemškem, sv. Ciril in Metod v slovanskih deželah prvi apostoli krščanstva in prvi učitelji dotičnih narodov! Nista-li sv. brata Ciril in Metod začela prva v Slovanih slovstvo gojiti? (Živahno odobravanje.)

Ko so pognale prve kali narodne izobraženosti, jeli so katoliški samostani sistematično gojiti šolstvo v današnjem pomenu. Cerkveni zbori, škofijske in provincijalne sinode ter mnogobrojni odloki rimskih papežev so zapovedali samostanom, da so morali v svojih prostorih osnovati takozvane „samostanske šole“. Pozneje so dobili škofje isto povelje, da so morali vzdrževati ob svojih prestolnicah „stolne šole“.

Slavni zbor! In te samostanske ter stolne šole so bile sto- in stoletja edine narodne šole. Menihi in posvetni duhovniki pa so bili edini narodni učitelji! (Tako je!)

Nadalje. Kateri izobraženec ne ve, da Francozi v svojem velezaslužnem orleanskem škofu Teodulfu proslavljajo prvega organizatorja francoskih narodnih šol? Kdo ne ve, da je duhovnik Beda Venerabilis stvarnik ljudskega šolstva na Škotskem in Angleškem? Kdo ne pozna škofa Alkuina, ki je preustrojil ljudsko šolstvo na Nemškem? Kdo še ni slišal toliko lepega o slovečem prijatelju cesarja Karola Velikega, o Pavlu Dijakonu, ki si je preobilo zaslug pridobil za ljudsko šolstvo na Nemškem in Laškem?

Da! Narodno šolstvo je ustanovila cerkev po svojih odličnih zastopnikih od prvih početkov doli do novega veka, ko je kanonik Wimpfeling dajal prva navodila modernim šolam.

Toda čemu daleč segati v tuje kraje in v davne čase? Kaj pa nam pravi zgodovina naših slovenskih pokrajin? Ali ne vemo, da so bili še v tem stoletju ravno duhovniki skoraj edini učitelji slovenskega naroda? Kdo bo to tajil? Kdo še ni čital o ponkovskem kaplanu Prašnikarju, ki je tako modro ustanovil in sam vodil slovito učilnico na Ponikvi? Nam li ni znan Lavoslav Volkmer, sladki pesnik Slovenskih goric, ki je povsod, kjer je kaplanoval, šole ustanavljal? As kakšnim slavospevom naj še le omenim našega preslavnega škofa Slomškega, kojega zaslugam se z najodličnejšim spoštovanjem klanja ves narod? Ni treba, da ga povzdigujem jaz; — vsaj ga imenujejo vsi učitelji, tudi liberalni, in ga morajo imenovati: prvega šolnika slovenskega! (Živahno odobravanje.)

Navedeni možje so dika svojih narodov; stvarniki in preosnovatelji so ljudskega šolstva. Bili so istotako vneti apostoli prave omike, kakor so bili vrli in zaslužni delavci svete cerkve!...

Katoliška cerkev je celo redove ustanovila v povzdigo narodnega šolstva. Kanonik La Salle je osnoval red šolskih bratov; škof Wittmann

je uvel šolske sestre, kojih ravno mi Slovenci ne moremo dovolj prehvaliti, ker nam odgajajo in rešujejo otroke ob nevarnih narodnih mejah; Uršulinke in Salezijanke imajo v prvi vrsti namen, mladino podučevati. Kdor je kedaj obiskal tak šolski samostan, ta je videl, kakšne mučenice v njem prebivajo, kojih življenje je posvečeno izobrazbi nadobudne mladine . . .

Sedaj pa naj kdo reče, da cerkev nima za narodno šolo zaslug, ko je vendar očitvidno, da so jo njeni služabniki ustanovili! Kdo je njen začetnik? Kdo si je za njo pridobil prve in zato največje zasluge?

Cerkev, katoliška cerkev je mati sedanje šole! . . .

A kakor nižje, tako je cerkev ustanovila tudi višje šole. V srednjem veku so bile srednje šole, naše gimnazije, v oskrbovanju skoraj izključno le sv. cerkve. Njeni duhovniki so bili na njih edini učitelji. Le v samostanih in ob prestolnicah je prospevalo srednje šolstvo. Posebno vidimo to pri nas, v ožji domovini. Vsi veste, da so novomeško gimnazijo do sedanje dobe vodili oo. frančiškani, katerim radi tega ne bo nikdo neomejenega priznanja odrekel; o koliko dobrot so skazali dobri mladini! Celjska gimnazija je nastala po prizadevanju priprostega župnika; mariborsko gimnazijo je omogočil uzorni jezuit Hammer-Purgstall; latinske šole v Rušah so le duhovniki vodili, ter na njej odgojili mnogo vrlih mož duhovnega in posvetnega stanu, ki delajo čast predragi slovenski domovini . . .

Prezreti posebno ne smemo delovanja katoliške cerkve v prospah najvišjih šol: — vseučilišč. Vseučilišča so vrhunec vsega šolstva. Mogočni stebri so, na katerih sloni današnja izobrazba, sedanja prosveta. Povej nam pa, izobraženi svet! Kdo jih je ustanovil?

Odgovor je le eden: Katoliška cerkev! (Tako je! Istina!)

Zgodovina nam pove, da je bila prva učilnica v smislu današnjih vseučilišč „katehetska šola“ v Aleksandriji, koje dika sta bila njena voditelja Klement in veleučeni Origen, njeni požrtvovalni zaščitniki pa so bili škofje aleksandrijski. Oni so pri narodih vzbudili vzvišeni pojem o vseučiliščih, nazivajoč svojo šolo: τὸ ἱερὸν διδασκαλεῖον τῶν ἱερῶν μαθημάτων, sveto učilišče svetih znanosti. Kdo je kedaj lepše imenoval vseučilišča, kakor znači ta ganljivi, svetotajni priimek?

V srednjem veku so ustanavljali papeži visoke šole. Pod njihovim varstvom in nadzorstvom so delovale, oni so jih bogato obdarovali, oni so jih branili v mnogoterih slučajih pred svetovnimi mogotci. Papež Aleksander III. je zapovedal škofom, da so morali podeliti vseučiliščnim profesorjem zdatne cerkvene beneficije; Honorij III. in Gregorij IX. sta samostanom ob velikih cestah velela, naj sprejemajo in brezplačno pogoščajo potujoče dijake. V podporo revne vseučiliščne mladeži je dvorni kapelan Ludovika IX., Robert Sarbonne ustanovil prve štipendije, katere tisočerim dijakom do današnjega dne omogočijo študije. Zgodovina človeške prosvete ne bo mogla rimske stolice nikdar dovolj prehvaliti za toli vspešno delovanje v prospah višjih šol! Zasluge katoliške hierarhije v tem oziru so neizbrisljive, jasno kažejo, koliko je cerkev storila v povzdigo sedanje kulture.

Svoje delovanje pa ona še dandanes nadaljuje tam, kjer je najbolj treba. Kdo nosi kulturo med nevernike, v tuji svet, med neolikane narode? Niso-li to katoliški misijonarji, ki gredó kot apostoli sv. vere in prave omike med divja ljudstva, ne, kakor popotniki, le z namenom, proučevat tuje šege in običaje, merit gore in reke, temveč i z namenom, narode učit ter uvest v tempelj svetovne omike.

Kamor pride misijonar, sezida kapelico, bolnišnico in šolo; v prvi služi Bogu, v drugi ljubezni do bližnjega, v tretji pa svetovni prosveti! Za to trudapolno, brezmejno naporno delo ne pričakuje nobenega odlikovanja, nobene pohvale. V smrtni nevarnosti, boreč se s stoterimi sovražniki, spolnuje to svojo vzvišeno nalogo. Koliko jih je že tudi s svojo krvjo proslavilo svoje delovanje!

Tako je cerkev delovala vse veke: od apostolskih časov do Janeza de Monte Corvino, od sv. Frančiška Ksaverija, apostola indijskega in japonskega, pa do plemenitega kardinala Lavigérieja, apostola tam doli v pekoči Sahari.

In sedaj naj kdo reče, da katoliška cerkev ne pospešuje omike, da je sovražnica omike in sovražnica šole! (Klici: Tako je!) V uredniški sobi je lahko udrihati po cerkvi, a naj mi kdo našteje liberalne urednike, ki so šli širit omiko in šolo ustanovljat med divje narode, v vedni smrtni nevarnosti? Koliko jih pa je? (Burno odobravanje.)

Nima torej cerkev materinske pravice do šole? Ona jih je jela ustanovljati, sama, in samo ona jih je stoletja vzdrževala in vodila. Ona jim je bila veledušna pokroviteljica in varuhinja.

Šola je njena dragocena last! Do nje ima tisočletno zgodovinsko pravico. Cerkvi šolo vzeti se pravi: njej uropati najdražji zaklad. Kdor se te njene lasti dotakne, ruši svete pravice, on se oskruni, kakor tisti, ki pregrešno prestopa meje med svojim in tujim blagom! (Odobravanje.)

Vendar bi utegnil kdo to le pripomniti: Novodobna šola se je pač tu in tam sama ločila od cerkve; vrgla je prostovoljno od sebe vezi, ki so jo družile dolgo vrsto let, s cerkvijo.

Kaj naj odgovorimo taki opazki?

Kratko tako-le: Videli smo — zgodovina nam to neovrgljivo spričuje — da je šola hči katoliške cerkve. Sveta dolžnost dobre hčere pa je, biti hvaležna svoji ljubi, dobri materi. Žalibog se vendar dandanes pogosto zgodi, da se hčer, ko le nekoliko odraste, sramuje svoje drage matere, ki ji je dala življenje ter je za njo žrtvovala svoje najboljše moči. Taki hčeri se mora, se ve, priznati, da je emancipirana, hvalil je pa radi tega nikdo ne bo. Pošteno srce drugače o njej sodi. Emancipirana hčer ne more prevreči naravnega reda!

No, sedaj pa to obrnite na šolo, ki se je ločila od cerkve! Šola je hčer katoliške cerkve. Naj nikdar ne pozabi tega svojega naravnega razvoja in očividnega razmerja!

Da bi le tudi vedno ostala taka hčer, ki ima plemenito in hvaležno srce! (Živahno odobravanje.)

(Konec prih.)

Spisni pouk na nižji stopinji ljudske šole.

Spisje je zrcalo šole.“ Kratka in tehtna beseda. Je-li pa tudi resnična? Po zmožnosti, kako se človek zna izražati, bodisi ustmeno ali pismeno, sodimo njegovo olikanost, inteligenco, presojo višino njegovega dušnega življenja kakor tudi njegovo svetovno in нравno nazi-ranje. — Po zmožnosti pa, kako zna učenec izraževati svoje misli jasno in umevno, spoznamo njegovo duševno izobrazbo, in ko gledamo spisne naloge, hitro presodimo učenčevu duševno obzorje. Saj je vsaka spisna naloga pismena vprizoritev obmejenega kroga učenčevih mislij in predstav.

Pregledovaje spisne naloge pa se nam še marsikaj drugega pojasni.

Vsebina nalog kaže sadove trudapolnega pouka; umna razvrstitev je znamenje vestne priprave, jezik in izrazi pa so znak učiteljeve pridnosti. Lepa pisava, prikupljiva vnanja oblika so žive priče, na kaki stopinji je vzgoja pisarja-učenca.

Ako pregledamo še število nalog in rudeče črte po zvezku, zvedeli smo v malo minutah, kako vesten je učitelj, kakova je disciplina v njegovi šoli in še marsikaj drugega. — Menda to zadostuje za dokaz, da je „spisje zrcalo šole“.

„Spisje je pa tudi najvažnejše sredstvo, s katerim si prilastimo materin jezik in si prisvojimo samostojnost v mišljenju“, pravi slavni metodik Kasper.

„Ni človeku slajšega, kakor materin jezik“, pravi Slomšek. Njega gojiti, njega otrokom dati s seboj na pot življenja, je sveta naloga vsacega učitelja, a tudi smoter ljudske šole. „Da se človeku po jeziku pozna, kje je doma, mu ni zameriti; da pa zarobljeno, preveč po domače zavijaš, je surovo in omikanemu človeku grdo.“ Tako nas uči Slomšek.

Kako vzvišena in lepa je torej naloga spisnega pouka, ker se po njem uči mladina lepe, dostojne uporabe materinega jezika. Kdo bi pač mogel toliko važen predmet dolgo odlašati?

Pa tudi samostojnost v mišljenju se razvija in utrdi s spisnim poukom. Dr. Gansen pravi: „Kdor je vaje iz mladega vse natančno opazovati, izražati se po lastnem prepričanju, tisti tudi v poznejšem delovanju ne bode drugače delal. Nikoli ne bode slepo poslušal močnejših, obvarovan bode marsikaterega zapeljevanja. Učimo torej pred vsem svoje učence opazovanja, t. j. jasnega gledanja in premišljevanja; učimo jih mirno misliti in govoriti, t. j. prosto in kratko se izražati, in vzgojili jih bodemo v misleče, samostojne, odgovornosti svoje si sveste ljudi.“ — Kako važen je torej spisni pouk!

Pri Slomšku čitamo nekje: „Kdor jezik in peró prav pelja, tak mož kaj velja.“ Kdor hoče veljavo si pridobiti, mu je torej treba zgodaj začeti. Česar deček ne zna, tega tudi mož vedel ne bode. Prav je torej in umestno, da se začne spisni pouk že na nižji stopinji ljudske šole.

Vážnost spisja, pa tudi bistvo prvih spisnih vaj nas sili, da začnemo s tem poukom že na nižji stopinji, da, že v prvem šolskem letu.

Kaj pa je bistvo prvih spisnih vaj? Sposobnost učencev, v kratkih, prostih stavkih se izražati o tem, kar se je obravnavalo. Spodnja stopinja

polaga z jezikovnimi in govornimi vajami temelj spisnemu pouku, premaguje pred vsem mehanične težkoče ter privaja učenca k vedno večji samodelavnosti.

Poglejmo začetnika. Kako neokreten je, še svojega imena nam ne zna lepo povedati; a v malo tednih je kakor prevstvarjen. Stariši se čudijo in učitelj se veseli te izpremembe. Kje si je pa to prisvojil? Vsak izmed nas vé, da v prvi vrsti, pri nazornem pouku. In mislim, da lahko pritrdimo metodiku Kasperju, ki pravi: „Prva podlaga spisnemu pouku je dober nazorni pouk, ves drugi jezikovni pouk pa mu je zvesta družica.“

Da bode pa nazorni pouk izpolnjeval to svojo nalogo, treba je paziti na čvetero:

1. Učenec naj pravilno gleda in opazuje.
2. O opazovanem naj razmišlja in premotruje.
3. Naj sklepa.
4. Kar vidi, naj kratko in jasno pove.

Da je razlika med gledanjem in pravilnim naziranjem velika, o tem ni dvoma. Mnogo je odraslih ljudi, ki ne znajo pravilno gledati in opazovati. Gledajo, a ne vidijo, poslušajo, a ne slišijo. — Le odprimo učencem oko in vadimo jih v natančnem opazovanju.

Učenec naj o predmetu razmišlja in ga premotruje od vseh strani. „Zakaj to? Zakaj ono? Čemu tako in ne drugače?“ To so vprašanja, katerih pri nazornem uku ne smemo pogrešati. Tako se vadi učenec pravilno misliti, a poleg tega pa tudi prav sklepati. Konečno pa je treba še misli z besedami izražati.

Pri tem opazovanju je učitelju treba velike potrpežljivosti. Otrokov jezik je še nerazvit, število njegovih besedi je še pičlo. Zato je treba vaje, vaje in zopet vaje, dotlej, da dosežemo povoljnih uspehov. Dr. Gansen pravi: „Zmožnost, prosto o tem govoriti, kar smo doživeli, se ne more nikoli prerano in nikdar preobširno vaditi; treba jo je razvijati in povzdigniti do samostojne duševne sile“ — in dalje zopet: „Povsod, na vseh učnih stopinjah in pri vseh učnih predmetih je treba otroke vzpodbujati — da, siliti, naj izpregovoré o tem, kar so opazovali, ljubeznivo jih je treba pri tem podpirati, voditi, hvaliti in v slučajih zmote ali prenapetosti dobrohotno jim popravljati.“ Tako se vzbuja in ohrani trajno veselje v učencih. Tekmovali bodo med seboj, kdo bi znal lepše povedati, kdo še drugače izraziti se o tem ali onem.“

Da poda nazorni pouk pravo in dobro podlago spisju, je treba snov umno razvrstiti in konečno v jedrnatih stavkih kratko združiti. Razvrstitev je delo učiteljevo, on ima voditi misli učenčeve; besede najde po največ otrok sam. Za spisno uro dobro pripravljenemu učitelju ne bo težko določiti prave razvrstitve. Otrokom najbolj prikupljivo in za spisje neprecenljive vrednosti je, ako se nazorni pouk naslanja več ali manj na kako dogodbico ali pripovedko, ali pa se vsaj razvrstitev snovi opira na pripovedovalno obliko, ker se s tem pazljivost učencev jako pospešuje. Nepozabna mi ostane ura nazornega pouka, ki jo je imel nekoč učitelj v moški vadbici v Gradcu.

Obravnaval je v prvem šolskem letu kokoš in piščeta. Cele pol ure se je veselo odgovarjalo, koncem pa je vedel vsak otrok štiri glavne stavke: Kokoš je domača ptica. — Ona nese jajca. — Potem vali. — Iz jajec zlezejo piščeta.

Kako kratko je to, a reči moramo, da se je otrok mnogo naučil v tej uri.

Pa ne le težkoče jezika, temveč tudi pisanja premaguje deloma že v prvem šolskem letu. Učitelj, ki ne zamudi že v prvem šolskem letu navajati svoje učence pisati vsak teden vsaj enkrat črke, zloge in besede po narekovanju, po spominu in po otroškem nagonu samostojno, izročil bode v drugem šolskem letu učence, ki pišejo tudi že kratke stavke po narekovanju, po spominu.

Nikoli ne bodem pozabila, kako se mi je godilo, ko sem prvikrat v življenju imela prvo spisno uro v drugem šolskem letu. Po skrbni pripravi sem se nadejala najlepših uspehov; a predno je minulo prve četrte ure, splavali so vsi moji upi po vodi. Ni čuda. Saj je treba paziti pri spisnem pouku na šestero:

1. Na snov,	4. na pravopis in znamenja,
2. na razvrstitev,	5. na pisavo,
3. na jezik in izraz,	6. na obliko.

Izpoznala sem, da je res, kar pravi dr. Gansen: „Pač nikjer se otrokom tako rano ne prisoja samostojnost in vsestranska pozornost, kakor pri spisju. Lahko je poedine stavke prav pripravljati, a mnogo težje je, celo vrsto stavkov pravilno sestavljati.“ O tem se prepriča lahko vsak začetkom spisnih vaj na nižji stopinji.

Pri prvih spisnih vajah povzročuje največ težav lepa oblika, kajti ta je učencem popolnoma nova. Spisne vaje brez lepe oblike so kakor drevje brez lepe rasti, kakor cvetke brez barve, kakor obleka brez kroja. Zato pa je treba že koj v začetku obračati vso pozornost na čedno, prikupljivo obliko. Snaga in red, to je prvo. Madežev, oslovskih uhljev in zgnjetenih zvezkov morajo se otroci sami bati kakor ognja.

Čedna oblika zahteva tudi popravljalni prostor ob strani, lep nadpis, razločen in od naloge ločen naslov, koncem naloge pa sklep ali datum. Da se otroci priučé prikupljivi obliki, naj bodo prve naloge prav lahke po vsebini.

Z ozirom na datum naj omenim sledeče: Datum naj se piše, kakor se navadno v življenju rabi, n. pr.: V Ptuj, dné 4. rožnika 1900, ali še krajše: Ptuj, 4. 6. 1900. Nespametno pa je, ako učitelj muči otroke s tem, da pišejo n. pr. V učilnici pri Sv. Kunjeti, dné 5. rožnika leta 1900. Ne-le, da je to trud brez smisla, in da se porabi po nepotrebnem preveč papirja, temveč otrok tega tudi nikoli rabil ne bode, a kar bi potreboval, tega pa znal ne bo.

Sedaj, ko smo spoznali važnost spisnega pouka, ko smo pokazali, da je podlaga spisju nazorni pouk, ogledati si hočemo še, kako naj se pri tem pouku na nižji stopinji postopa.

Prve vaje v spisju so: pisanje po narekovanju in pisanje na pamet. Otrok v drugem šolskem letu še ni zmožen samostojno izražati svojih mislij v

celotnih stavkih in v primerni obliki. Zato se pri nazornem pouku nauči povedati to, kar je videl, v štirih ali šestih stavkih, katere potem napiše v začetku po narekovanju, pozneje pa tudi po spominu. Učitelj ima pri tem mnogo truda, da navaja učence k čednemu in pravilnemu zapisovanju, da jih privadi lične vnanje oblike.

Spisne naloge, ki so posnetki iz beril ali njih kratka vsebina, so najboljše predvaje k poznejšemu samostalnemu spisu. Čitanka kot taka je dragocena zbirka vzornih vzgledov za spise. Saj se nahaja v njej premnogo raznovrstnih oblik pripovedovanja in popisovanja.

Ker pa dela zapisovanje po spominu otrokom precej truda, treba jim je podati majhne opore. Take opore so točke — to so krajše in daljše črtice. Med obravnavo jih učitelj kakor mimogredé obrazi na desko in učenci potem z velikim veseljem pišejo sami vso nalogo. N. pr. Kaj veste o petroleju?

Petrolej je oljnata tekočina. Imenuje se tudi kameno olje. Petrolej je brezbarven. Njegov duh je poseben in neprijeten. Kameno olje je lahko, ker na vodi plava. Ono rado gori. Mi ga rabimo za svečavo in kurjavo. Najde se pod zemljo in v globokih jamah.

• Na deski stoji: Petrolej —. Imenuje —. Petrolej —. Njegov —. Kameno —. Ono —. Mi —. Najde —.

Neresnična bi bila trditev, da je s tem otroku naloga preveč olajšana in da mu sedaj ni treba nič misliti. Kdor pozna osem- ali devetletne otroke in njih zmožnosti, pritrdil bode rad, da take naloge niso prelahke in da je vsaj majhna opora otroku potrebna. Kaj pač koristi učitelju, ako zgotovi težavno spisno nalogo s svojimi učenci, naposled pa jo komaj ena četrtnina prav pogodi, vsi drugi pa z velikim trudom zmašijo prav slab ali celo ničvreden spis. Nadaljne opore pri spisnem pouku so tudi stavljena prašanja, na katera učenci odgovarjajo, in na deski zabeležena razvrstitve ali dispozičija.

Spisne naloge pa naj ne bodo, zlasti na višji stopinji, le pismena reprodukcija naučene snovi, temveč naj bodo sad duševnega napora in učenčeve samodelavnosti.

Te samostojnosti si pa ne smemo misliti tako obširne, da bi učenci na kratko povelje: „Napišite, kar veste o pomladi!“ priredili takoj dovršen spis. Učitelju je tudi tukaj treba učence pripravljati. Ob razvrstitvi — četudi kratki, — jih je treba navajati, da se izražajo v kratkih stavkih na dvoje, troje načinov, da rabijo različne izraze, začenjajo stavek z raznovrstnimi stavkovimi členi ali besednimi plemeni. Učitelj velewa: „Začni sedaj z osebkom, sedaj z dopovedkom, z zaimkom, glagolom, predlogom itd.“ otroci pa tekmujejo med seboj, kdo bode pravo zadel. Ako dovedemo učenca tretjega šolskega leta do te samostojnosti, zadovoljni smo lahko ž njim in sami s seboj.

O čem pa naj se piše pri spisnem pouku? Karkoli morejo otroci sami opazovati, razmotrivati, v naravi ali vsaj na podobi, vse, o čemur se znajo izraziti, naj se vporabi za spisne naloge. Snov mora biti posneta iz otrokovega obzorja, mora biti tesno omejena in primerna za konkretno obravnavo.

Tako se nam ponuja snovi v obilici v šoli, na otrokovem domu, v prosti naravi, rastlinstvu in živalstvu.

Tesno obmejena mora biti snov, da obilica predstav ne spravlja učenca v zadrego, da slednjič ne vé, kaj naj zapiše. Tako bi ne zadostovalo: „Popišite zimo!“ — temveč: „Popišite letošnjo zimo“ ali „današnji zimski dan.“ Kar se piše, mora biti otroku znano, do pičice resnično.

Snov naj je zajeta vedno iz otroškega obzorja. Mestnim otrokom bode bližje pisati spisto nalogo o železnici, o sejmu, o velikih poslopjih, med tem, ko pišejo otroci oratarjevi lažje o kmetških opravkih, o gozdu in polju, o rekah, potokih, o raznoterih rokodelcih.

Spisni pouk ni samostojen predmet, ki bi stal sredi drugih predmetov sam za se. Ne, spisni pouk porablja najboljše iz vsega, kar se je sploh učilo, bodisi v nazornem pouku, ali iz čitanke, bodisi etične ali realistične vsebine. Dobra obravnava berila je že istočasno priprava za spisto nalogo; združitev določene zgodovinske, zemljepisne ali prirodoznanke stvarine je ob enem temelj spisu. Najboljše, najvažnejše, najtehtnejše iz vsega poduka bodi koncem tedna predmet spisni nalogi. Tako se priuči učenec tudi za prihodnje življenje zapisovati to, kar je odvažno, kar je trajne vrednosti; on vidi in se potem tudi navadi v kratkih, jedrnatih besedah povedati to, kar je doživel, videl ali slišal. Ali mu je treba še več za življenje nego to? Mislim, da ne.

Le, kar se dela z veseljem in zanimanjem, to se posreči in ostane stalne vrednosti za življenje. Spisje bo učencem v veselje, ako so spisne naloge mladini primerne, kratke a tudi raznovrstne in dobro pripravljene.

K sklepu bi bilo še pripomniti, da je vestno pregledovanje zvezkov (ali korektura) tudi neobhodno potrebno, ako želi učitelj dobrega uspeha v spisnem pouku. Kdor se je sam prepričal o sadovih vestne korekture, temu bodo spisne naloge brez nje sploh absurdum. Umevno je, da morajo učenci vselej popravljati prejšnjo nalogo, predno pišejo novo. Popravek na robu je najlažji in menda tudi najpripravnejši in najkoristnejši.

To so nekatere najvažnejše točke, na katere se mora ozirati vsak učitelj, ako hoče, da bode pouk v spisu res uspešen in za učence koristen.

M. Štupca.

Pravila „Slomškove zveze“.

(Konec.)

XII. Občni zbor.

§ 31. Občni zbor je sklicati vsako leto redno enkrat in sicer v prvi polovici meseca septembra. Izredne občne zборе sklicuje odbor po potrebi ali pa na zahtevanje vsaj tretjine rednih članov.

§ 32. Delovanje občnega zbora:

a) poročila odbora, t. j. tajnika, blagajnika in knjižničarja (§ 25).

- b) odobrenje letnih računov in volitev dveh pregledovalcev računov izven odbora.
- c) volitev društvenega odbora (§§ 22. in 24.)
- č) prememba pravil,
- d) sklepanje o prenehanju društva,
- e) predavanje pedagoško - didaktične vsebine,
- f) samostalni predlogi.

O točkah c) in d) sklepa občni zbor z dvetretjinami oddanih veljavnih glasov, sicer z navadno večino.

§ 33. Občni zbor je sklepčen, ako je navzoča tretjina rednih članov.

§ 34. Ako pri občnem zboru ni ob določeni uri navzoča tretjina rednih članov, vrši se jedno uro pozneje na istem kraju in z istim dnevnim redom drug občni zbor, ki je sklepčen brez ozira na število rednih članov.

§ 38. Samostalne predloge mora član vsaj 14 dni poprej pred dotičnim zborovanjem pismeno naznaniti načelniku.

XIII. Društveni shodi.

§ 36. Društvene shode s podučnimi predavanji prireja odbor po potrebi.

XIV. Društveni prepiri.

§ 37. Prepire, ki nastanejo iz društvenega razmerja ali iz društvenega poslovanja, bodisi med posameznimi člani ali med člani in odborom, ali med društvom in podružnicami, razsoja neprizivno društveno razsodišče, ki obstoji iz petero članov. Vsaka si nasprotujočih strank voli v razsodišče dva razsodnika, načelnika razsodnikov pa voli odbor z večino glasov.

§ 38. Razsodišče mora izreči svojo razsodbo v 14 dneh; razsoja z večino glasov, pri enakosti glasov odloča glas načelnikov.

XV. Podporni zaklad.

§ 39. Z društvom je v zvezi podporni zaklad, namenjen v podporo v šolah nahajajočim se sinovom in hčeram rednih članov.

§ 40. Pravico do podpore imajo sinovi in hčere le tistih rednih članov, ki so najmanj tri leta že člani društva.

§ 41. Podporni zaklad se nabira:

a) iz prispevkov ustanoviteljev,

b) iz edne tretjine vsakoletnega prebitka, c) iz izrecno v ta namen darovanih darov.

XVI. Društvene podružnice.

§ 42. Društveni člani, ki prebivajo v enem ali dveh sosednjih okrajih, se lahko združijo v posebno podružnico, da jim je mogoče vspešneje pospeševati društvene namene.

§ 43. Vsaka podružnica si voli na vsakoletnem občnem zboru svoj odbor, obstoječ iz načelnika in njega namestnika, tajnika, blagajnika in dveh odbornikov.

§ 44. V pokritje podružničnih stroškov plačujejo člani podružnice primerne letne prispevke, koje določa občni zbor podružnice od leta do leta, ki pa ne smejo presegati 1 Krone.

§ 45. Načelnik podružničnega odbora sklicuje odbor k sejam po potrebi. Načelnik mora sklicati sejo, ako zahtevata to dva odbornika. Glasuje se z večino glasov.

§ 46. Odbor skliče vsako leto enkrat občni zbor, na katerem

- a) poročata tajnik in blagajnik o podružničnem stanju,
- b) se odobrijo letni računi in se volita dva pregledovalca računov,
- c) se izvoli odbor. Odstopivši odborniki se smejo zopet voliti.
- d) se sklepa o prenehanju podružnice,
- e) se stavijo samostalni predlogi.

O točki c) se sklepa z dvetretjinami oddanih glasov, sicer z navadno večino.

§§ 32., 33., 34. in 35. veljajo tudi za občne zbore podružnic.

XVII. Razpust društva.

§ 47. Ako bi se društvo razšlo ali razpustilo, pripade aktivno premoženje društvu, ki se z enakim namenom ustanovi v teku enega leta po razpustu ali

razidu, sicer pa društvu „Pripravniki dom“ v Ljubljani.

XVIII. Občne določbe.

§ 48. Društveno leto se prične s 1. septembrom vsacega leta. Prvo leto se prične z dnem, ko stopijo ta pravila v veljavo.

§ 49. Društvo ima svoj pečat z napisom „Slomškova zveza“.

§ 50. Društvo prične svoje delovanje, kadar pristopi društvu razven pripravljalnega odbora vsaj deset rednih članov.

§ 51. Sedanji pripravljalni odbor je ob enem odbor za prvo društveno leto. Pripravljalni odbor obstoji iz šestih učiteljev, treh katehetov (oz. dveh prof.) in treh učiteljic.

D o p i s i.

Iz mariborskega okraja. Uradna učiteljska konferencija za ves političen okraj Maribor se je vršila letos meseca julija v novem šolskem poslopju okoliške šole v Mariboru. Okrajni šolski nadzornik, gospod prof. dr. Janez Bezjak se je, otvorivši konferenco s prisrčnim pozdravom zbranega učiteljstva, v vznesenih besedah spominjal 70letnega jubileja našega presvitlega cesarja, in skupščina je navdušeno zaklicala trikratni: „Slava in Bog ohrani Nj. Veličanstvo cesarja Franca Jožefa I.“ Gosp. učitelj Franc Lichtenwallner je z učenci družega razreda nazorno podaval učno sliko „Žetev“ po Jansky-ju „Štiri letni časi“.

Okrožni zdravnik g. Dr. Leonhard v Mariboru in učitelj g. Brinšek iz Slovenske Bistrice sta govorila „o šolski higijeni in o isto zadevajočih učiteljevih dolžnostih“.

Nato sta nadučitelja g. Jožef Svetlin iz Makol in g. Jožef Leskovar iz Hoč poročala o predmetu: Uzroki zanemarjanja mladine in o sredstvih, kako iste odpraviti.

Učiteljska skupščina je pozorno poslušala izborna in temeljito podajanje vseh gg. poročevalcev ter jim izrekla svojo zahvalo, isto tako tudi gospodu okrajnemu šolskemu nadzorniku za spretno vodstvo konferencije.

Iz Idrije. Sedemdeseti rojstveni dan Njega Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. je praznovala idrijska šolska mladina dné 3. oktobra t.l. Že na predvečer je zavihrala raz šolsko poslopje cesarska zastava, ki je naznanjala, da se bode obhajal prihodnji dan pomenljiv praznik. Drugi dan se je zbrala šolska mladina pred 9 uro dopoludne v šolskih prostorih, od koder je odkorakala v spremstvu učiteljstva z zastavo na čelu v farno cerkev, kjer je daroval sv. mašo gosp. katehet Frančišek Oswald. Učenci in učenke višjih razredov so peli med sv. mašo in tudi po maši zapeli cesarsko pesem.

Zvečer ob 1/27. uri pa se je vršil drugi del proslave v c. kr. rudniškem gledališču, kamor so se zbrali idrijski uradniki, meščani in sploh Idrijčani, tako, da je bilo gledališče napolnjeno, kakor malokedaj. Najprej je govorila učenka Albina Treven prolog, katerega je za to priliko oskrbel g. A. Božič. Koj nato se je dvignilo zagrinjalo in zrlí smo pred seboj v svitu bengalične luči krasno sestavljeno alegorijo: geniji s pomembnimi znaki so obdajali cesarjev kip. Vsi gledalci so bili edini v sodbi, da se je uprizoritev alegorije, delo gdč. M. Souvan, vsestransko posrečila. Za tem so zapeli učenci in učenke pesem „Avstrija moja“, in tej pesmi je sledil

venec pesmi z deklamovanjem „Eine Wanderung durch die Heimat“. Ker ni bilo mogoče radi pomanjkanja časa oskrbeti prevoda tej zelo lepi skladbi, nadomestile so se le nekatere nemške deklamacije s primernimi slovenskimi. Vkljub kratkemu času, ki je bil odmerjen za priučitev vseh teh pesmi, so se vendar prednašale v popolno zadovoljnost zbranega občinstva, za kar gre v prvi vrsti hvala gospodičini A. Janochni in gospodu A. Šabecu, ki sta le vsled občudovanja vredne ustrajnosti dosegla tako lepe uspehe. K sklepu se je zapela še cesarska pesem, na kar so otroci dvignivši cesarske zastavice zaklicali visokemu slavljencu trikrat „slava“. Med presledki je igral oddelek rudniške godbe. Čisti dohodek je namenjen revni šolski mladini.

—k.

Iz Dobrove. Isti dan kakor občni zbor vdovskega društva (20. sept.), vršil se je tudi občni zbor „Narodne šole“. Vdeležencev je bilo sedemnajst. Gospod predsednik, Anton Razinger se je spominjal 70letnice našega očetovskega vladarja, kateremu so navzoči zaklicali navdušeni trikratni „slava“. Tajnik gosp. Cepuder poroča med drugim, da sta se bili razpisali dve darili za spominsko knjižico, namenjeno mladini; eno darilo s 100. eno pa s 50 gld. Ocenjevalec došlim spisom je odobril dvoje njih, ki sta pa primerni bolj odraščeni mladini. Predlaga, da se dobrotnim podpornikom „Narodne šole“ izreče zahvala. (Soglasno sprejeto.)

Denarni stan, (poroča g. blag. Kecelj,) društva je dovoljen. Skupna imovina znašala je ob koncu društvenega leta 1900. 5022 K 49 h. Vse druge podrobnosti so

razvidne iz društvenega računa z dné 1. septembra t. l. — Denar naj se vselej pošilja le pod naslovom: „Narodna šola v Ljubljani“, ne pa na blagajnikov naslov. Vsak, kdor šolsko blago pri „Narodni šoli“ naroči, naj določno pové, kakošno in katere vrste blago naj se mu dpošlje, da se tajništvo izogne pomotam.

O blagu, katero gosp. trgovec Josip Petrič na avizo „Narodne šole“ šolam po deželi razpošilja, slišale so se precej trpke pritožbe, da je glede kakovosti večkrat slabo, glede cene pa dražje, kakor pri drugih trgovcih, kar velja osobito o svinčnikih, peresih in tablicah. Debata o tem bila je precej dolga, živahna, a strogo stvarna.

Gosp. tajniku Cepudru se nagrada za njegovo obilno pisarsko delo poviša za bodočnost od 60 na 120 K na leto. Prav je; zasluži jo pošteno.

V odbor temu društvu so bili izvoljeni sledeči gospodje: Anton Razinger, predsednik; Jakob Dimnik, njegov namestnik; Josip Cepuder, tajnik; Alojzij Kecelj, blagajnik; Jakob Furlan, Ivan Krulec, Frančišek Raktelj, Juraj Režek in Frančišek Ksav. Trošt pa odborniki. Za pregledovalce računov so bili izvoljeni gospodje: Josin, Gaberšek in Kleč.

Ob polu 12. uri predpoludnem se je občni zbor „Narodne šole“ z običajnimi formalitetami završil.

Zborovanje je bilo strogo stvarno in zanimivo. Bog daj trudu in prizadevanju „Narodne šole“ obilo blagoslova.

M. Rant.

Slovstvo in umetnost.

Cerkvena pesmarica za učence slovenskih ljud. šol. Zložil in sestavil D. Fajgelj, op. 136. I. zvezek. Izdaja za organiste 120 v, za učence 40 v. Založil Dr. Fr. Sedej. Prodajata L. Schwentner v Ljubljani in G. Likar v Gorici.

Že vnanja oprava te pesmarice je zelo lična, papir močan, tisk lep in razločen, oblika obeh izdaj primerna, tako, da po vnanje popolnoma ustreza svojemu namenu. Za vnanjostjo pa nič ne zaostaja notranjost. Pesmi so prav primerno razdeljene v pet skupin: I. mašne (2) — besedilo je pri vsaki razdeljeno na tri napeve, tako da vsaka sama zadostuje za celo mašo. — II. obhajilne (4). III. Marijine (6). IV. cerkveno leto (9) — dve adventni, dve božični, po ena za post, velikonoč, križevni teden, binkošti, sv. Rešnje Telo. — V. Razne pesmi (8) — sveti Alojzij, angeli varuhi, zahvalna, papežka in avstrijska himna, pred in po blagoslovu, Tantum ergo — skupno triinšestdeset skladb. — Tako je prav! sem si mislil, ko sem pregledal zbirko, to je ena najpotrebnejših zbirk cerkvenih pesmi, zakaj za otroke res še nimamo kaj tako priročnega. Posebna prednost te zbirke je, da so pesmi 1) zložene popolnoma v cerkvenem duhu; 2) lahke in izvečine zelo melodiozne, kar je za mladino posebnega pomena in 3) da je tudi harmonizacija sorazmerno preprosta, morda se bo komu zdela še preveč preprosta — tako, da igranje

ne bo delalo nikomur težko. Tudi se dajo vse skladbe igrati tako, kakor so pisane, brez pedala na harmoniju. Pripomniti je treba, da iz večine pesmi odmeva prav otroški duh, zadovoljnost, pobožnost in priprostost nedolžnega srca. — Edino, kar bi mogli želeči, bi bilo, da bi bil g. skladatelj pridel za zahvalno pesmijo tudi dotične odgovore, kakor je storil pri blagoslovu. Morda bi bilo tudi umestno cesarsko pesem postaviti v es-dur, zakaj *f* bo le malo število otrok doseglo. Pa to in morda še kako drugo si bo že vsak organist sam lahko transponiral. Vsak bo tudi lahko sam popravil tiskovni pomoti na strani 5., vrsti 2., 7. taktu, kjer mora stati v tenorju pred *c* križec, ne razveznik; in pa na str. 14. v 2. vrsti, 2. taktu, kjer mora v basu stati *d* meso *h*. Tudi naj se popravi na strani 28. pri „zahvalni“ Martin v Mihael. Te malenkosti so seveda popolnoma pritične in zbirki prav nič ne zmanjšajo vrednosti.

Zato jo prav toplo priporočamo vsem gg. učiteljem, zakaj s to zbirko bodo marsikomu odvzete skrbi, kaj bi naučil otroke, da bi bilo zanje primerno. Tudi bi morda ne bilo napačno, ako bi si šolske knjižnice omislile po eno izdajo za organiste in nekaj več izdaj za učence, ali da si jih morda učenci sami omislijo zase. Saj cena v primeri z lepo opravo ne more biti skoro nižja. K.

Šolske vesti.

Osebnosti. Učitelj na ljubljanski pripravniški gosp. V. Šrp je premeščen v Štřibor na Češkem. Stalnim učiteljem na c. kr. obrtni strokovni šoli v Ljubljani je imenovan gospod H. Podkrajšek, dosedaj začasni učitelj na istem zavodu. Gospod J. Bizjak, učitelj na slov. šoli v Vodjniku na Štajerskem, prestopil je k vojaškemu stanu ter napravil te dni v Ljubljani častniško skušnjo s prav dobrim uspehom.

Volitev v okrajni šolski svet. Pri okrajni učiteljski konferenciji v Kranju v sredo, dné 26. t. m. sta bila izvoljena v

okrajni šolski svet kot učiteljska zastopnika gg. nadučitelja Kragelj iz Trziča in Kmet iz Cerkljan.

Izpremembe pri učiteljstvu. Na Kranjskem. Učitelj K. Pikl je premeščen iz Št. Vida v Šmartno pri Litiji. Nadučitelj v Šmarji Fr. Borštnik je vpojojen. Učiteljski kandidat I. Štrukelj je kot začasni učitelj nameščen na Preloki. — Na Štajerskem. G. Vincenc Isda, učitelj na Muti, je premeščen v Kumpitz pri Judenburgu. Pri Sveti Jederti nad Laškim je nameščena za učiteljico gospo-

dičina Eliza Klemenčič, dosedaj učiteljica v Dobrničju na Kranjskem.

Ženski trgovski tečaj se je otvoril z dnem 1. oktobra na višji dekliški šoli v Ljubljani. Pouk bo trajal eno šolsko leto po 11 ur na teden ter obsegal trgovsko in politično aritmetiko, obojno knjigovodstvo, korespondenco ter trgovsko in menično pravo.

Odloka v šolskih stvareh. Upravno sodišče je odločilo: 1. da stalni učitelj nima domovinske pravice v kraju, kjer je od šolskega oblastva le začasno nameščen; 2. da se učiteljem ne vštrevajo v pokojnino pred nameščenjem doslužena vojaška leta.

Na slovenskem oddelku ženskega učiteljišča v Gorici se je oglasilo letos za sprejem v I. tečaj 62 Slovenk. Sprejetih je bilo le 40, med temi 21 učenk iz „Šolskega doma“.

Učiteljski vsposobljenostni izpiti pred ljubljansko komisijo se začno v ponedeljek, 5. novembra t. l. zjutraj ob osmih.

Razpisane učit. službe. Na Kranjskem Na novoustanovljeni dvorazrednici v Orehovici je razpisana služba nadučitelja in drugo učno mesto s postavnimi dohodki in naturalnimi stanovanji v stalno eventuelno začasno nameščenje. Prošnje do 20. oktobra na c. kr. okrajni šolski svet v Rudolfovem. — Na enorazrednici v Turjaku je razpisano učno mesto s postavnimi dohodki v definitivno eventuelno začasno nameščenje. Prošnje do 20. oktobra na c. kr. okrajni šolski svet v Kočevju. — Na štirirazrednici v Toplicah — Zagorju drugo učno mesto s postavnimi dohodki in stanovanjem v stalno ev. začasno nameščenje. Prošnje do 20. oktobra na c. kr. okrajni šolski svet v Litiji. — Na dvorazrednici v Dobrničah

drugo učno mesto s postav. dohodki in stanovanjem v stalno eventuelno začasno nameščenje. Prošnje do 20. oktobra na c. kr. okrajni šolski svet v Rudolfovem. — Na trirazrednici v Šmartinu pri Kranju je razpisana učiteljska služba. Prošnje do 20. novembra na c. kr. okrajni šolski svet v Kranju. — Na enorazrednicah v Radovici in Gribljah sta razpisani službi učitelja - vodje. Prošnje do 25. oktobra okrajnemu šolskemu svetu v Črnomlju. — Na dvorazrednici v Breznici je razpisano drugo učno mesto s postavnimi dohodki. Prošnje do 20. novembra na c. kr. okr. šol. svet v Radolici. Na trirazrednici v Vel. Laščah učiteljsko mesto. Prošnje do 25. oktobra na c. kr. okrajni šolski svet v Kočevju. — Na enorazrednici v Čemšeniku služba učitelja-voditelja. Prošnje do 22. oktobra na c. kr. okrajni šolski svet v Kamniku. — Na dvorazrednici v Rakeku učno mesto. Prošnje do 20. oktobra na c. kr. okrajni šolski svet v Logatcu. — Na enorazrednici v Radovici služba učitelja-voditelja. Prošnje do 25. oktobra na c. kr. okrajni šolski svet v Črnomlju. — Štajersko — V političnem okraju Celje so razpisane naslednje službe: V Ostrovici pri Šent Jurju ob Tabru, v Dolu (okraj Laško), Št. Vid pri Ponikvah učiteljska mesta III. plačilne vrste. V Trbovljah učiteljska služba II. plačilne vrste. Učiteljske službe v Št. Joštu pri Kozjaku in Šent Petru pri Laškem II. plačilne vrste so iznova razpisane. Prošnje do 5. novembra.

Potrjen zakon. Njega veličanstvo presvitli cesar je potrdil v zadnjem zasedanju goriškega deželnega zbora sprejeta zakonska načrta o prispevku deželnega zaklada k okrajnim šolskim zakladom in o uredbi učiteljskih plač.

Drobtine.

Kardinal Missia o „Slomškovi zvezi“. V svojem sklepem govoru je Njega eminencija omenil naše novo društvo z naslednjimi besedami: „Še jednega vspeha tega shoda se izredno radujem, to je učiteljska „Slomškova zveza“, ki se je uprav ob tem shodu zasnovoala in sicer s prav srečnim, za prihodnost upapolnim začetkom. Veseli me prav posebno, da se učiteljstvo naše zadnji čas pogumno oprijemlje katoliške zastave: temu se radujem vzlasti radi tega, ker verni učitelj veliko ložje in veliko uspešneje vrši svoj vzvišeni posel v šoli, kakor učitelj, ki nima vere in ljubezni do Boga. Tembolj je to hvalevredno, ker katoliško misleče učiteljstvo živi med nami v težavnih razmerah ter je izpostavljeno najhujšemu napadanju; ako se vkljub takim razmeram mnogi učitelji in učiteljice otresajo vsake bojazni in zavedno nastopajo kot verni krščanski učitelji, je to njim v posebno čast, šoli pa v veliko korist, s takim značajnim nastopanjem si končno morajo pridobiti tudi spoštovanje nasprotnikov.“

Odgovor g. J. Lapajnetu v Krškem.

Čutili ste potrebo v 25. št. „Uč. Tovarisha“ nam dajati nekatere nasvete, za katere vas nismo prosili. Ves dopis ima menda namen, slovenski javnosti prikljucati v spomin, da ste se v svojem življenju tudi že poskusili z izdavanjem šolskega lista, ki je nosil slučajno isto ime, kakor naš list. Ta opomba je k večjemu važna za vašega prihodnjega biografa, za nas ne, ker pri vstanovitvi „Slov. Učitelja“ nikdo ni mislil na vaš list enakega imena, ki je po triletnem životarenju že pred 26 leti preminil. — O g. Jakliču pišete, da „listu daje samo ime, faktični urednik je baje neki katehet v Ljubljani!“ Ker se je to očitje že večkrat ponav-

ljalo, je treba nanj odgovoriti. Da Jaklič listu ne daje samo imena, je razvidno iz vsake številke „Slov. Učitelja“, ker v vsaki številki najdete enega ali več njegovih člankov. Zato se podpisuje z večjo pravico, kakor n. pr. g. J. M. Nerat pri „Popotniku“ ali Jožef Pance pri „Tovarišu“. Ker pa g. Jaklič sam ne stanuje v Ljubljani, mora seveda posle s tiskarno opravljati kdo drugi. Tudi je res, da sodelujejo pri „Slov. Učitelju“ nekateri duhovniki, med njimi zlasti „neki katehet v Ljubljani“. Takega složnega delovanja učiteljstva in duhovstva si ravno želimo, ker si od njega obetamo več sadu kakor od zlobnega hujskanja. — Kar se tiče našega stališča proti sedanjim šolskim zakonom smo izjavili v 1. številki „Slov. Učitelja“: „Operti na veljavne šolske zakone, katerih § 1. govori o nравоverski vzgoji, bomo skrbeli z vsemi močmi za izobrazbo in izomikoljudstva.“ Tudi v okviru sedanjih zakonov se dá kaj storiti v prospeh versko-narodnih smotrov. Pri tem si seveda ne damo kratiti pravice, da po svojih močeh delamo za njih zboljšanje.

Nasprotniki sedanjega ljudskošolskega zakona, še strastnejši kakor mi, so liberalni in jungovski učitelji, ki zahtevajo, da se izloči veronauk iz učnih predmetov ali odpravijo krajni šolski sveti, preosnujejo višje šolske oblasti itd. — „Slov. Učitelju“ očitajte, da zagovarja le „versko in katehetsko stališče v šoli“, prezira pa „pravice, katere imajo posvetni učitelji do šole.“ Poslednja obdolžba je popolnoma neosnovana. Ako je naš list zadnje mesece povdarjal versko stališče v šoli, bilo je temu vzrok, ker se ravno to pri nas sedaj napada od liberalcev in jungovcev. Pri tem pa tudi mi ne prikrivamo svojega narodno-slovenskega

prepričanja. Kaj hočete izraziti z besedami „katehetsko stališče“? Ali mar, da naš list razpravlja samo o zadevah, ki se tičejo katehetov? Tega si vendar ne bode upali trditi. Katehetske razprave zavzemajo minimalen del našega lista. Vzprejeli smo jih pa zato in jih hočemo še v bodoče sprejemati, ker je naš šolski list pisan za učiteljstvo in duhovščino. Le pogledjte nekatere nemške liste n. pr. „Christl.-pädagog. Blätter“ (prejšnje letnike) Moserjevo: „Christl. Schul- und Elternzeitung“ in prepričali se bode, da tudi ti obdelujejo vse šolske predmete, tudi katehetiko. — Zato nas ni volja list prekrstiti ali preosnovati „Slov. Učitelj“ ostane bistveno tak, kakoršen je, tudi v bodočnosti. Da list marsikomu ni dobrodošel in da mu mnogi nasprotujejo, nam je dobro znano. Vendar nas to ne bode ganilo, da bi krenili od zastavljene poti. V sedanji obliki si je „Slov. Učitelj“ pridobil zupanje in upamo, da bode tudi v prihodnosti vspešno izvrševal svojo nalogo

Uredništvo.

Gospod profesor M. Pleteršnik je po 37letnem vspešnem delovanju stopil v pokoj in bil tem povodom odlikovan s Franc Josipovim redom. V nedeljo 23. septembra je g. ravnatelj Senekovič vpričo zbranega profsorskega zbora odlikovancu slovesno pripel na prsi cesarjevo odlikovanje. Gospod ravnatelj je v svojem nagovoru naglašal dične lastnosti gospoda slavljence in njegove zasluge na slovstvenem polju, za kar se je gospod Pleteršnik ginjen zahvalil. Poklonila se je gospodu slavljencu tudi posebna deputacija učencev iz višjih razredov.

Ročni zapisnik z imenikom ljudskih šol in učiteljskega osebja na Kranjskem, Južno-Štajerskem in Primorskem in z osebnim staležem kranjskega ljudsko-šolskega učiteljstva za šolsko leto 1900/1901.

Ta zapisnik, ki se je slovenskemu učiteljstvu jako priljubil radi njegove praktične in zelo porabne vsebine, izšel je letos že kot VII. letnik. To je pač najboljši dokaz, da je njega sestavitelj gospod Štefan Primožič ukrenil pravo pot. Letošnji zapisnik se razlikuje od svojih prednikov v tem, da ima tudi koledar za vsaki dan od 1. sept. 1900 do 31. avg. 1901. Sicer so se vrinile v koledarski del nekatere pomote, ki pa ne bodo vrednosti tega dela prav nič zmanjševale. Pred koledarjem so naštetii šolski prazniki na Kranjskem in premakljivi prazniki od leta 1900—1907. Za koledarjem sledijo podatki o cesarski rodovini, za temi pa pregled o površini in prebivalstvu Avstro-Ogerske (po letu 1899). Ta pregled bode učiteljstvu posebno dobro došel; le škoda, da gospod sestavitelj ni tudi pri ogerskih deželah podal števila prebivalcev po narodnostih in števila prebivalcev v glavnih mestih. Zelo dovršeno je sestavljen imenik ljudskih šol in učiteljstva na Kranjskem; ne tako natančno pa na Štajerskem, kjer se še vedno opazujejo črke „pu“ (podučitelj) katerih na Štajerskem ni več. Največje vrednosti za učitelja pa je ročni zapisnik, ki je tako praktično sestavljen, da zadošča vsem potrebam. Ako omenim še ročno obliko, lično vezavo in nizko ceno (po številu učencev 1 K 40 h do 1 K 70 h; naročnikom šolskih tiskovin 40 h ceneje), menim, da ne morem drugače, kakor da pohvalim gospoda sestavitelja kakor tudi gospoda založnika, ter izrekam le željo, da začeto delo tudi v prihodnje nadaljujeta.

I. N.

Ročni zapisnik za katehete. Založnik Rih. Šeber ima v svoji založbi tudi imenovani, jako praktično sestavljeni zapisnik. Prvi del obsega zapisnik za vpisovanje redov za štiri četrtletja, ima pri vsakem učencu poseben prostor z napisom „*nravnost*“, prostor za vpisovanje, kedaj

je kdo prejel prvič sv. zakramente, prostor za vpisovanje zamud in še prostor za posebne opombe. Temu zapisniku sledi „zapisnik učencev, kateri se pripravljajo za prvo spoved ali prvo sv. obhajilo“. Koncem pa ima koledar in beležke za vsaki dan od 1. septembra l. 1900. do 31. avgusta l. 1901. Ker je cena temu v platno vezanemu zapisniku primeroma z njegovo uporabljivostjo zelo nizka, ga vsem gg. katehetom priporočamo.

Zahvala. Vsem blagosrčnim prijateljem, ki so mi povodom mojega imenovanja nadučiteljem v Toplici pri Zagorju na jako prijazne načine čestitali — zahvaljujem se tem potom najprisrčneje.

Josip Čerin
nadučitelj

Prostozidarstvo in šola na Francoskem. Kako deluje prostozidarstvo na Francoskem, kaže sledeča okrožnica, katero je razposlal H Remond, akademični nadzornik v Bordeaux ljudskošolskim nadzornikom v Dordogne, in ki se glasi:

„Gospod nadzornik! Zvedel sem, da se je v nekaterih javnih (deških in dekliških) šolah okraja Dordogne ohranila navada, da se pred in po uku opravlja molitev, med tem, ko naši učitelji in učiteljice, katerim morajo biti glavne točke naše šolske postave znane, dobro vedó, da je republikanska šola strogo svetna, toraj ne konfesionalna, in da se vsled tega v njej ne sme opravljati nikakoršna molitev, niti katoliška, niti protestantska, niti židovska in je vsaka bodisi kakoršnakoli verska vaja v njej formalno prepovedana, ker se predpis šolske postave glasi: „med poukom in v šolskem prostoru“. Vsled tega mi je čast, Vas, gospod nadzornik, prositi, da svoje podrejeno osebje kar najpreje opomnite na navedena določila in poučite učitelje in učiteljice svojega okraja, da seim sklenil z vso strogostjo postopati napram onim,

kateri bi še nadalje kršili postavo. Jdenake zlorabe so se le predolgo dogajale; računam na Vašo čuječnost in Vašo odločnost, gospod nadzornik, da napake, ki črki in duhu postave tako zelo nasprotujejo, v vseh šolah, kjer se še nahajajo, takoj izginijo. Prosim Vas, da mi potrdite sprejem te okrožnice in da energično pazite na to, da se s tem naznanjene določbe brez odlašanja točno izvršijo.“

Prvi hrvaški katoliški shod vršil se je v Zagrebu 3., 4. in 5. septembra. Na tem shodu razpravljalo se je tudi o ljudski šoli. Poročevatelj bil je dr. Jurij Turič, profesor petrinjskega učiteljsišča. Glavne misli njegovega lepega govora bomo o priliki podali v posebnem članku.

50-letnica avstrijskih srednjih šol. 16. septembra t. l. preteklo je 50 let, odkar je bil po tedanjem avstrijskem ministru za uk in bogočastje grofu Leonu Thun-Hohensteinu uveden „Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich“ od cesarja potrjen. Ta „Organisations-Entwurf“ sestavila sta dva izvrstna učenjaka Fran Exner, vseučiliški profesor v Pragi, in Herman Bonitz, gimnazijski učitelj v Stettinu. — Bonitz je ustanovil istega leta časopis „Zeitschrift für österr. Gymnasien“ in društvo „Mittelschule“.

O ameriških šolah. Električno železnico za učence bode gradila šola na reki „Lusquehanna“ v Ameriki. To šolo je ustanovil in vzdrževal za svojega življenja Jakob Tomé; in po smrti svoji je zapustil zavodu 16 milijonov kron. V Ameriki ni to edini slučaj, da državljani ustanavljajo šole, za kojih vzdrževanje tedaj (t. j. ob ustanovitvi) darujejo tudi znatne svote. Tako je n. pr. Mr. Charle Pratt osnoval v Bronklynu leta 1887. zavod, katerega obiskuje (danes) 4000

učencev in učenk. Za njega vzdrževanje je daroval dva milijona dolarjev in nabavil učila, učiteljstvo in dal zgraditi potrebne prostore za svoto 1,700.000 dolarsev. — Bankir A. J. Drexel, sin iz Tirolskega došlega slikarja, ustanovil je l. 1892. zavod z glavnico dva milijona dolarjev, poleg tega je potrošil za stavbo in pohištvo en milijon dolarjev in drugi milijon za učila, knjižnico in jednako.

Katoliško društvo slovenskih učiteljic na Primorskem je imelo dne 7. oktobra v Gorici 22. zborovanje.

Duhovni voditelj, velečastiti gospod dr. prof. Josip Pavlica je govoril o žalostnih razmerah med duhovščino in učiteljstvom. Med vzroki tega dejanja je posebno navedel absolutizem 18. stoletja pa zagrizen liberalizem in sovraštvo proti duhovnikom nekaterih modernih učiteljskih voditeljev kakor Diesterweg in Dittes. — Počastil je zborovanje tudi g. kaplan mestne župnije pri svetem Ignaciju, Alojziju Kovačiču. — Gospica Hrovatin je pela Nedved-ovo „Pogled v nedolžno oko“. — Sklenilo se je, da bode društvo pristopilo kot redni član „Slomšekovi zvezi“. Dne 10. oktobra ob 7. uri bode bral duhovni voditelj sv. mašo za ranjkega člana kanonika Andreja Marušiča, h kateri so društvenice povabljene. Pevski tečaj začne dne 11. oktobra pod vodstvom gospice Bagnolaste.

Za redne člane, ki niso do 7. oktobra t. l. naredile izpit sposobnosti za učiteljstvo, razpisanih je 40 K za najboljši sestavek o predmetu:

„S katerimi predvajami pripravljamo učence prvega razreda na pravi pouk?“

Spisi naj se vložé do meseca marca.

Pisateljice ne smejo imenovati svojega imena na sestavku ne zunaj ne znotraj; ampak sestavku na čelu se zapiše geslo. Pisateljica naj priloži zapečaten zavoj, na katerem bode zapisano zunaj geslo, znotraj pa ime. Nagrada se podeli v zboru meseca aprila, vendar le tedaj, kedar ste vložili najmanj dve učiteljici svoja spisa.

Obdarovani spis mora pisateljica porabiti za predavanje v našem društvu ter izročiti arhivarki.

M. Holzinger pl. Weidich.

Slovensko šolstvo v Trstu. Dne 2. septembra je priredilo politično društvo „Edinost“ pri sv. Jakobu v Trstu shod, na katerem se je razpravljalo o slovenskem šolstvu v Trstu. Na shod je prišlo kakih 500 ljudi. Sklenilo se je pozvati vlado, naj že vendar reši priziv v zadevi slovenske mestne šole v Trstu, da pride pred zadnjo inštanco, in se tako dožene ta že 17 let trajajoči boj, in dalje se je sklenilo, naj se društvo „Edinost“ obrne do vseh Slovanov s prošnjo za prispevke za slovensko šolstvo v Trstu.

„Šolski dom“ v Gorici. Ta z narodnim denarjem zdržani zavod dobro napreduje. Vseh učencev je bilo v pretečenem letu 1007, katere vse je rešila narodna požrtvovalnost laškim krempljem. Premoženja je imelo društvo 1898. leta 22.785 gld., l. 1899. pa že 257.150 gld.

„Slovenski učitelj“ izhaja dvakrat na mesec (1. in 15.).

Cena mu je na leto 5 K, na pol leta 2 K 50 h.

Urejuje in izdaje: Fran Jaklič, učitelj. — Oblastim odgovoren: Ivan Rakovec.
Rokopisi, naročnina in reklamacije naj se pošiljajo: Uredništvu „Slovenskega učitelja“ v Ljubljani.

Tiska Katoliška Tiskarna.